

Mircea Nedelciu
Tegnap is nap lesz

Persze, hogy álomból ébredtem, különben hogyan kezdődne egy nap? Arról a világról viszont, amelyből ébredtem, nem tudtam valami sokat. Amelyikben ébredtem, ellenkezőleg, nagyon ismerős kellett volna hogy legyen. És nem volt éppen az. A bizonytalanság apró jelei tűntek fel az ébrenlét első másodperceiben. Az óra a nappaliban nem volt ott, és a szoba félig áttetsző függönyén érkező, máskor elég erős fény nem engedte kitalálnom az időt. Nem feltételezhettem mást, mint hogy felhős nap van, elég sok ilyen nap van a mi régióinkban még nyáron is, a folyam és deltájának szomszédsága miatt. Az ágyból ama hivatalnok sajátos nyugtalanságával ugrottam ki, aki azt hiszi, hogy elkésett a munkahelyéről, s még egy óra sem kerül a keze ügyébe. Kimentem a folyosóra, amelyik a hálót és az ebédlőt köti össze, és – ennek felénél – elkezdtem kitapogatni a fürdő ajtajának láncát. A hideg, levegőtlen konyhában találtam magam; a konyha tele összepállott szagokkal: odaégett, avas, romlott szagok vegyesen, falba ivódott dohányfüst. Az asztalon és a sütőn – mocskos edények, tele hamutartók, kávézacctól piszkos csészék, fonnyadt narancshéj. A kép egészében nem tűnt idegennek, éppen illett az életmódomhoz, csakhogy... én a fürdőszobába akartam menni! A hálóból, a folyosón átjőve a fürdő ajtaja mindig a bal oldalon volt, és a konyháé a jobbon. Vagy lehet, én rendszerint az ebédlő felől jövök, és a kép, melyet a beidegződöttségem talált, most éppen fordított volt! Végére is, mondtam magamnak, csak vagy három hónapja – pontosabban áprilistól – lakom ebben a lakásban. Amelyikben előzőleg laktam, nem nagyon különbözött ettől; talán csak az elemi pontok más irányultsága és egyes helyiségek funkcionálisának apró felcserélődései. Arra következtettem, hogy észleléseim a lehető legnormálisabbak egy olyan ember számára, aki a megszokottól eltérő időben kel fel. És határozottan beléptem a fürdőbe.

Meg voltam győződve, hogy nincs időm arra, hogy meg is borotválkozzak. Az arc viszont –, melyet a tükör mutatott, elég feldúlt volt, karikás szemekkel, nyilván egy hülye álom lenyomatával. Egy jó borotválkozás elkelt volna, letörölte volna az éj jeleit. A hideg víz jött tett, de visszahozta azt a benyomást, hogy más tárgyakat látok a megszokottakhoz képest: egyesek némileg hasonlatosak, s mégis kicsit mások. Talán ugyanazok voltak, csak én láttam őket másként. Olyan észlelések voltak ezek, de hirtelen, és sokkal erősebben, mint azok, amelyeket nappal látok, anélkül, hogy tudomásul venném őket, vagy valóban másmilyenek voltak? A borotvahab tubusa piros volt és nagy, mikor arra számítottam, hogy zöldes lesz és egy kicsit kisebb. A mosdón olyan absztrakt rajzban leülepedett sárgás só, amit eddig nem vettem észre. A fémgömbök, melyek a tükröt erősítették a falhoz, nappal rozsdásnak tűntek. Gyorsan kijöttem a fürdőből, tovább sajnálva, hogy nincs időm

megborotválkozni, hogy sajátommá tegyem az arcom, s hogy ily módon helyreállít-
sam ismert arányainak maradékát is.

A folyósóra fordultam a háló felé, s a mozgás beidegződöttsége újból a bolond-
ját járatta velem. Az ebédlőben voltam, nyilván, de nem ez zavart a leginkább. A
könyvszekrény melletti kanapén felfedeztem egy alvó nőt. Közeledtem hozzá, és
megismertem: egy kolléganőm volt, Zoia, muzeológus, mint én, s mint még vagy
harminc fiú és lány a Delta Archeológiai és Természettudományi Múzeumában.
Szórakozott ember vagyok, de nem szeretek inni, és soha nem voltam olyan részeg,
hogy ne emlékezsek arra, mi történt előző este. Levontam a következtetést, hogy vé-
gül meg történt ez a nem éppen kívánt dolog is. Viszont nem sikerült megértenem,
hogy ha már meghívtam Zoiát hozzám, (ahogy az már néhányszor megtörtént), és
ha már eltöltöttünk egy estét dumálgatva, cigarettázva, kávézva és ócsárolva a kol-
légákat a nem éppen tiszta konyhában, miért nem feküdtünk mindketten ugyanabba
az ágyba? Talán veszekedtünk, amire én nem emlékszem, de akkor miért nem ment
haza, mikor a szomszéd tömbben lakik? Azt hiszem a vállam is megvontam, mintha
valaki lehetetlen kérdést tenne fel. Az a valaki persze nem volt jelen és az ártatlan-
ságom nem győzött meg senkit. Hagytam mindeme kis semmiségeket, hadd úszkál-
janak saját homályukban, vagy abban, amelyik az én fejemben van (első alkalom-
mal másnaposan, a szó szoros értelmében) és visszafordultam a hálóba, hogy gyor-
san felöltözzek. Meg voltam győződve, hogy elkéstem a munkahelyemről, és az
idő, nem kívánatos sokkoló módon, sokkal gyorsabban szaladt, mint rendesen. Öl-
tözködés közben a falak, bútorok, testem környezete felé, másfelé, a szokásosnál
kevésbé szórakozott pillantásokat vetettem. A fényben, mely úgy tűnt, felfoghatat-
lan gyorsassággal erősödött, nem esett nehezemre felfedezni különféle jeleket, repe-
déseket a falak festésén, egyes szabványtárgyak rendhagyó formáit, árnyalatait. Azt
gondoltam, hogy így kell néznie ezeket a dolgokat bármelyik idegennek, bárkinnek,
aki nem látja őket minden nap, talán én magam is így láttam őket, amikor megvet-
tem, és a hálóban elhelyeztem őket. Egy idegen tárgy észlelése, mely ismerőssé vá-
lik, és amit lassan elfelejtesz, ezen a másnapos reggelen teljes egészében gyöngé
észlelés. Valami, ami hasonló egy mondathoz, amit latinból románra fordított vala-
ki, aki nem tudja megejteni a szórenden a megfelelő változtatásokat, és a lefordított
szavakat a latin kifejezésben lévő helyükön hagyja. Mennyire idegen kell legyen
valaki, vagy kell hogy idegenné váljék a világgal szemben, amelyikben nap mint
nap él, hogy megkíséreljen egy efféle észlelést? – kérdeztem magamtól, és a játék
azonnal megfogott. Bezárva a lift ajtaját készültem elolvasni németül a hármast
számot, melyről tudtam, hogy festékekkel a lépcsőház ajtajának szemközti, belső
oldalára van írva. Éppen kiejtettem, hogy „drei”, s alig ezután vettem észre, hogy
az ajtón valójában nyolcas van. Valószínűleg sárga festékekkel játszadozott valaki, és
azzal szórakozott, hogy a hármast nyolcásra változtassa. Ártatlan tréfa, melyet
átvettem az én játékomba: kiejtettem, hogy „acht”, és megnyomtam a legalsó
gombot, majd a tükör felé fordulva, ez alkalommal megöregedett, borotvátlan
arcom vizsgálgattam. Valami vidámat szerettem volna dúdolni, hogy visszanyerjem
a hangulatom, de nem jutott eszembe egyetlen dal sem. Majd úgy tűnt, túl lassan

megy a lift, és még mindig ereszkedik, mikor már régen a földszinten kellene lennie. Ezt az érzetet is a sietségem számlájára írtam, a félelmére, hogy el fogok késni, és hogy a múzeum igazgatójával kellemetlen beszélgetések következnek.

„Intézményünk egyike a legfontosabbaknak régióink kultúrája számára, s annak határokon túli hírneve számára – szokta mondani Gingea igazgató úr, ha késésen kap. Ezrével látogatják nyaranta a múzeumot. Autóbuszokkal jönnek a tengerparti üdülőkből, és egy útmenti motelben elfogyasztott reggeli után érkeznek hozzánk. Gyorsan végignézik a múzeum tizenyolc termét, s aztán sietnek, hogy a kis hajókra szálljanak, melyek egész nap a csatornákon és öblökön át, a szigetecskék és úszó hordalékok között sétáltatják őket. Az ebéd idejéig egyre a pelikánokat és a kócsagokat próbálják fényképezni teleobjektív nélküli gépeikkel, de az idegenvezetők biztosítják őket, hogy már kora délután a delta szívében lesznek, és ott ezrével vannak a madarak. Az ebédet, melyet hétféle halból és egy desszertből állítottak össze, még meglocsolják fehérborral, vodkával, sörrel, s akár whiskyvel is. A bágyadság, mely azután keríti hatalmába őket, hogy elhagyják a szigetecskét, amelyen a vendéglő található, arra kényszeríti őket, hogy bezúfolódjanak a hajó bárjába, és sűrű kávékat kérjenek; hogy meglepedkezzenek a szalonkákról, kormoránokról, gémekről, bñbicekről, és elbñbiskoljanak a fedélzeti híd árnyékában. Útközben azon gondolkodom, hogy milyenek tűnhet számukra a múzeumunk, a delta, a vendéglő a kis szigeten, mindezek a képek, melyekkel éppen csak megismerkednek a nap folyamán. Idegennek vagy ismerősnek? Azután, átszelve az utcát a múzeum felé, arra ocsúdok, hogy ezt mondom franciául: „C'est une cigogne!” A múzeum bejárata mellett, megtelepedve az öreg akáccon, mely állva maradt a tavalyi év rettenetes vihara után, egy gólyafészek áll. Milyen idegenül kell hogy viszonyulj ehhez a helyhez, hogy – az akácot és tetjén az óriási fészket nézve, – észrevégy minden részletet, és felkiált: „C'est un nid de cigogne!””

A múzeum melletti parkolóban már állt vagy tíz autóbusz. Mindegyik ellátva modern, higanyos ablakokkal, olyanokkal, amelyek fűstszínűnek tűnnek, ha kívülről nézed, és páratlanul tiszta képet biztosít, ha belülről nézel, felszerelve légkondicionáló berendezésekkel, televíziókkal is, jól kidolgozott design-nal és harmonikus színekre festve, egyszóval egyáltalán nem olyanok, mint a helyi turistahivatalokéi. Máskor egy-egy ilyen – a régi autók rengetegében elhelyezett gépkocsi maga köré vonzotta az összes többi sofőrt, akik kíváncsisággal és irigységgel vizsgálgatták őket, a tulajdonos vezetőtől néhány technikai részlet után érdeklődtek, százszor mondott vicceket és kiüresedett emlékeket kezdtek mesélni.

Most mind a tíz vagy tizenegy autó ugyanolyan szép volt, és senki nem vesztegette az idejét körülöttük. Gondolatban többször kimondtam magamban a *coach* szót, miközben utat vágtam magamnak a múzeum előtt sorban álló, különböző nemzetiségű turisták között. Most meg voltam győződve róla, hogy elkéstem, és vártam, hogy lássam Gingea feldúlt képét – először is pillantásaival szemrehányásokat intézve felém. A bejáratnál azonban csak kollégám, Zaharia tartózkodott, aki átvett egy csoportot, és váratlan erőszakossággal dühöngött a pénztárnál. Mikor meglátott, ugyanolyan mérges hangon kiáltott nekem is:

- Ilyenkor kell jönni, hé? Azonnal indulj a múzeumba egy csoporttal!

Mutatóujjammal jeleztem csücsörített ajkaim előtt, melyek azt mondták: „Ssss!” Nem akartam, hogy hisztérikus kiáltozása a hallba vonja az igazgatót. Mialatt a turisták csoportja a múzeum első terme felé követt, gondolatban a román *gyalázatos** szó francia megfelelője után kutattam. Még régen egy író azt mondta nekem, hogy a gyalázatos a görög *ti calos* – milyen szép! – kifejezésből jött át a románba. Valószínűleg a görög kereskedők nyomán keletkezett a szó, akik így dicsérték áruikat a régi moldovai vásárokon. Mikor megtaláltam a francia kifejezést, gondolatban Zaharia-ra illesztettem. *Zaharia le salaud! Il est salaud ce type!* majd elkezdtem beszélni a térképekről, melyek a deltánk különböző földtani koronkénti, egymást követő alakjait próbálták bemutatni. Miközben beszéltem, megfeszített erővel gondoltam arra, hogy milyen idegen kell hogy legyen valaki, hogy részletesen el tudja képzelni, hogyan nézhetek ki ezek a helyek oly távoli időkben, amelyekre a térképek utaltak. Nem úgy tűnt, mintha a turisták figyeltek volna rá, vagyis nem láttam a szemükben egy szikrát sem, mely meggyőzött volna arról, hogy akárcsak jóindulattal is figyeltek volna rám. Egész egyszerűen a hajóra szállás előtti múzeumlátogatás kötelességét teljesítették, mivel így szólt a program. Ó, mennyire idegenné váltak, hirtelen. Mintha nem csak franciák, belgák vagy amerikaiak lettek volna, hanem igazi földönkvüliek. Gondolkodván azon is, hogy mi módon beszélhetnék a múzeumunkról néhány földönkvülinek, azon kaptam magam, hogy különös mondatokat mondok, melyekre a hallgatóim semmilyen módon nem reagáltak.

Íme néhány példa a mondatokból, amelyekre emlékezem, és egész nap kísértettek, miután kiejtésükre felriadtam. (Leszögezem, hogy én magam sem értem most őket, de érthetetlennek tűntek akkor is.)

„Nem az élő anyag az egyetlen információk feldolgozására képes struktúra.” „A genetikusnál mélyebb információk közvetlen kapcsolatba hoznak bennünket a földi övezetek valóságos formáival, melyeket ezen grafikus vázlatok naivul ábrázolnak.” (Nyilván a térképekre utaltam.) „E mező eseményei (nem emlékszem, miről beszéltem) egy bizonyos rendben követik egymást számomra és egy másikban az önök számára, ami a lehető legtermészetesebb!” „Élő az élővel anélkül kommunikál, hogy figyelembe venné a tér vagy az idő (!) bármilyen korlátait, míg e logikák, melyek régimódi ellentétes eszmékbe ütköztek, nemrég váltak elavulttá. A mi múzeumunk egy nagyon jó példa erre.” Stb., stb.

Természetes, hogy nem emlékszem valami sokra, mert sokat beszéltem, és nagy kedvvel, hogy kifejezzem magam, beszéd közben csodálva magam, tudomást sem véve az engem figyelők intelligenciájától nem éppen csillogó ábrázatáról, megpróbálva kimeríteni őket széleskörű ismereteimmel, és azzal a magabiztossággal, mellyel a tudományos bizonyításba belevetem magam. A *speech* vége felé abban a teremben találtam magam, melyet régiónk dolgozói legutóbbi teljesítményeinek és a delta jövőbeli megőrzése és gazdasági integrációja programjának szenteltek. Még arra emlékszem, hogy előadtam egy elméletet a „bolygó fejlettebb fajainak” artiku-

* ticalos – aljas, gyalázatos (*a ford.*)

lált nyelve és az élő szervezetek immunrendszerének hasonlóságairól. Mindkettő, mondtam, sajátos jelentéssel bíró szekvenciákból áll, melyek állandóan más és más jelentést hoznak létre az egymás közötti lineáris kapcsolódások révén. Egy nyelv egész szókincsének elraktározása nem jelenti ezen nyelv teljes ismeretét, mint ahogy annak az organizmusnak az immunitása sincs biztosítva, melyben mind a hús aminosav együtt van. Az aminosavak szintaxisa talán még fontosabb, mint akár az a képességük, hogy felismerjék az organizmustól teljesen idegen anyagokat, és hogy megindítsák az antitestek termelését. A lineáris szekvenciáknak köszönhetően mindkét rendszerben (a nyelvében és az immunitásában) új és új, korábban ismeretlen üzenetek lehetségesek. Azok viszont, amelyek hozzáadódnak, megváltoztathatják az egész jelentését. Így az igazi probléma nem az, hogy tekintetbe vegyük-e az egészet, ahogy azt a múzeum legtöbb látogatója véli, hanem a *szövegekörnyezettől függően a legjobb folytatás állandó kiválasztása*.

Azt hiszem, előadásomnak ezen a pontján elvesztettem a fonalat. Mindenesetre, nem emlékszem a folytatásra!

Valaki, egy fiatal kolléga, akit még nem ismerek, vagy a nyári gyakorlatot a múzeumunkban töltő diákok egyike, a kijárat felől közeledett, és Zaharia felé kiáltott, aki éppen befejezvéen ismertetőjét, újjukra bocsátotta a turistákat:

– Iratkozzanak fel az egynapos kirándulásra...

A Zaharia előadásának nyúga alól éppen szabadult csoport okozta lármanak köszönhetően nem sikerült megértenem a kölyök utolsó szavait. Hirtelen elhatároztam, hogy én is abbahagyom az előadást, megköszöntem mindazok figyelmét, akik meghallgattak, kellemes kirándulást kívánván a deltában. Közeledtem Zaharia-hoz, és ahhoz, aki felírta az egynapos kirándulásra jelentkezőket. Őrült kedvem támadt, hogy én is elhagyjam egy napra a múzeumot, a várost, a sorozatgyártásban készült székekkel, asztalokkal, kanapékkal, könyvszekrényekkel bebútorozott szabványlakásomat. Bárhova szervezték volna a kirándulást, el akartam volna menni én is. Úgy hogy, mihelyt a diák felém fordult, és engem is megkérdezett: „Fel akar-e iratkozni az egynapos kirándulásra...”, nem hagytam, hogy folytassa, igent mondtam. Egyáltalán nem érdekelt, hogy hová szervezték a kirándulást.

Most, amikor írok, megpróbálom, felvenni a fonalat ott, ahol abbahagytam az örült vágy miatt, hogy kilépjek a hétköznapokból, a nem remélt kirándulás feltűnése következtében. Nos, az adott szövegekörnyezet függvényében, a kérdés a legjobb folytatás kiválasztása. Míg írok, egyetértek azzal, amit tegnap gondoltam, és tudom, hogy mindaz, amit mostantól hozzáadok a szövegemhez, meg fogja változtatni a korábbi szavak, mondatok és intonációk jelentését. De mit akartam mondani eme elbűvölő hipotézissel? Mi lehetett volna az előadás következő lépése, ha nem engedek szökési vágyaimnak. Akarom mondani, abban a szövegekörnyezetben, a tegnapiiban, mi lett volna a legjobb folytatás?

Miután a diák beírta a nevem egy dossziéba, Zaharia dühös pillantásokat vetett felém és néhány szót, melyeket felidézniem értelmetlen lenne. Hátat fordított, és elviharzott az igazgatói iroda felé. Míg a laboratórium irányába indultam, Zoia-t láttam kijönni abból az irodából, zsebkendőjével sűrűtől vörös szeméit törölgette.

Természetesen azzal a szándékkal közeledtem felé, hogy megvígasztaljam, avagy hogy valami vicceset mondjak, ami rábírná, hogy ne vegye a szívére Gingea vén-szamar kitöréseit. Bevallom a kíváncsiságtól is égtem ugyanakkor. Meg akartam tudni, mi történt előző este, miért aludt nálam az ebédlőben, milyennek látszottam olyan részegen, hogy elszakadt a film, és más talán banális, talán meglepő részletet. Azonban nagyon dühösen nézett rám, zokogógörcsei közepette kiáltotta felém:

- Te egy szörny vagy! Miért nem ébresztettél fel? Azt akarod, hogy elveszítsem az állásomat? Bosszút akarsz állni, te gyalázatos, mert az vagy?! Ott álltam meg-semmisülten, a nagy hall közepén, amely a múzeum első és utolsó terme közötti összeköttetést biztosítja. Nem értettem, miért ennyi szenvedély néhány perces késés miatt? Miért kellene bosszút állnom, és miért vagyok *gyalázatos*? Stb., stb... Valaki közeledett hátulról, és vállamra tette a kezét. A kollégám volt, Félix, az akvárium felügyeletével megbízott biológus. Még ő is, aki mindig a barátom volt, megtalálta a módját, hogy szemrehányásokat tegyen. Azt mondta:

- Ha azt tettet volna, amit én mondok, nem jutottál volna ide!

- Mi a fenét mondtál, hé? Mi van veletek ma, megbolondultatok?

- Hát hányszor megmontam már, hogy jót tenne, ha lenne egy gyereketek? Kellene volna csinálj egy gyereket, az van!

Mi? Hogy csinálj egy gyereket? – kérdeztem elcsodálkozva.

Nekem még soha senki ekkora zagyvaságot nem mondott, Zoia pedig egy kolléganő, akit különben nagyon szimpatikusnak tartok. Néha nálam alszik és szeretkezünk, de nem vagyunk házások, és még soha nem gondoltunk közös gyerekekre.

Félix nálam is jobban elcsodálkozott. Tág szemekkel meredt rám néhány másodpercig, majd elhúzta a csikot. Én is bementem a laboratóriumomba, ahol ugyanazt a kísérletet ismételtettem ezerszer estig, amelytől semmilyen meglepetést nem vártam. Lelkiismeretesen és kedvetlenül dolgoztam, egész idő alatt azon fáradozva, hogy egyáltalán ne gondoljak arra, milyen szerencsétlenül kezdtem a napot.

Most, amikor írok, és meg vagyok győződve affelől, hogy az eme szóig adott szövegkörnyezethez képest a legjobb folytatást választom, kezdem megérteni, hogy mi történt velem „tegnap”. Valóban, azt hiszem, már „tegnaptól” megértettem, mivel, fáradtan hazaérve, késő este, a liftben a nyolcadik emelet gombját nyomtam meg, és nem a harmadikét, mint ahogyan azt ma este fogom tenni.

Most tudom, hogy nyolc-kilenc év múlva házások leszünk jelenlegi kolléganőmmel és barátommal, Zoia-val. Hogy egy nyolcadik emeleti lakásban fogok élni vele, ugyanabban a tömbházban, amelyekben most élek egyedül. Egészen addig a pocskék napig, amit már meg is éltem, nem lesz gyermekünk, és ez a körülmény meg fogja nehezíteni az együttélést közös háztartásunkban. Az a nyolcadik emeleti lakás ugyanolyan lesz, mint a mostani, csak éppen a bejárattól jobbra lesz a háló, és balra kell menni az ebédlő felé, és nem fordítva, mint ahogy itt van, a harmadikon. A fürdő és a konyha is egymással szemben lesz, de szintén megfordítva ahhoz viszonyítva, ahogy itt vannak. Gingea igazgató nyugdíjas lesz, vagy meg fog halni, a helyére pedig a kollégám, Zaharia fog kerülni, aki pocskékul fog bánni velem és Zoia-val. Tudom hát, hogy nyolc év múlva sem vár rám semmi jó, semmi szép és hogy

meg kellene kérdezni, (az írásban, mintegy az adott szövegszituáció folytatásaként), miért nem leszek öngyilkos. Nos ezért:

Mert az a diák javasolt egy kirándulást egy napra *a múltban*, és én feliratkoztam, és meg is kell majd csinálnom. Azután, mert nem tudok ama néhány szép dolgról sem, melyek megbújnak a néhány ezer nap sarkaiban, melyek elválasztanak engem a durva vitáktól a jövőbeli családomban, és a munkahelyemtől, mely ugyanaz lesz, mint a mostani. Jogom van remélni, hogy még azután a pocsék nap után is egyenesbe fordulhatnak és megszépülhetnek a dolgok, talán lesz egy gyermekünk Zoia-val, nem leszünk még éppen annyira öregek, hogy ne legyen meg a bátorságunk hozzá. De ami leginkább arra ösztönöz, hogy éljek, hogy derűsen elviseljem a szabványlakás, szabványbútorok, a meglepetéseket nélkülöző munkám monotonitását, az az őrült kíváncsiság, hogy megtudjam, mi történt valójában azon a bizonyos tegnapon. Talán tegnap valami rettenetesen szép történt meg velem, mely engem lényegileg meghatároz, és immunissá tesz a rám váró élet jelentéktelenségével szemben. El fogok menni arra a kirándulásra azon a napon a múltban, és boldog leszek! És csak éppen ezután fogom eldönteni, hogy immunis vagyok-e, vagy sem. Ez biztos. Egy olyan napot is örömmel fogsz fogadni, vagy tudomásul veszel, melyről azt hiszed, nem is élted meg. A meglévő szöveg legjobb folytatása pedig nem lehet más, mint ez: Tegnap is nap lesz!

fordította: Pató Attila